

ALINIAREA LEGISLAȚIEI MASS-MEDIEI LA STANDARDELE CONSILIULUI EUROPEI: PERIOADA 1995-2001

*Dumitru LAZUR,
doctorand*

Summary

In the period 1995-2001, the Republic of Moldova amended the media legislation and adopted new laws in the media field, which were inspired from the experience of some European countries and from the Council of Europe standards. The modification of the legislation was not directly recommended by the Council of Europe, but came out mainly from the text of the Article 10 of the European Convention on Human Rights.

Libertatea de exprimare și libertatea presei, la data intrării în vigoare a Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, era subiect al Legii presei nr.243 din 26 octombrie 1994 și al Legii audiovizualului nr.603 din 03 octombrie 1995. Republica Moldova urma, în lumina prevederilor Hotărârii Parlamentului nr.1298-XIII, să ajusteze legislația la prevederile Convenției, iar Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei s-a angajat să monitorizeze în ce măsură Republica Moldova își onorează angajamentele asumate la aderare.

La doi ani de la aderarea Republicii Moldova la Consiliul Europei, la 25 aprilie 1997, APCE a instituit un mecanism viabil de monitorizare a respectării obligațiilor și angajamentelor statelor membre asumate la aderare, fiind creată Comisia de monitorizare. Cu toate acestea, coraportorii APCE au vizitat pentru prima dată Republica Moldova în 2002, fiind alarmați de tensionarea situației politice în țară ca urmare a dispariției deputatului Vlad Cubreacov și amplificării protestelor antiguvernamentale organizate de Partidul Popular Creștin Democrat.

În perioada 13 iulie 1995 (data aderării Republicii Moldova la Consiliul Europei) – 25 februarie 2001 (ziua alegerilor parlamentare de legislatura a XV-a, soldate cu victoria Partidului Comuniștilor din Republica Moldova), în virtutea obligațiilor și angajamentelor asumate la aderare la Consiliul Europei, Parlamentul Republicii Moldova a făcut un șir de modificări la Legea presei nr.243 din 26 octombrie 1994 și Legea audiovizualului nr.603 din 03 octombrie 1995, pe care le vom analiza în continuare.

Amendarea legislației în vigoare și adoptarea unor noi legi în domeniul mass-mediei în perioada de referință nu a fost expres recomandată de Consiliul

Europei, însă reiese, în mare parte, din textul articolului 10 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Alinierea prevederilor Legii presei la standardele mediatice ale Consiliului European

Legea presei, în articolul 1, prevede că în Republica Moldova libertatea presei constituie un drept fundamental, consacrat de Constituție. Statul garantează tuturor persoanelor dreptul la exprimarea liberă a opiniilor și ideilor, la informare veridică asupra evenimentelor din viața internă și cea internațională prin intermediul publicațiilor periodice și al agențiilor de presă, care își desfășoară activitatea în condițiile pluralismului politic, precum și respectarea legislației cu privire la drepturile de autor. Cenzura de orice fel asupra publicațiilor periodice și agențiilor de presă, imixtiunea în activitatea lor de pregătire și de difuzare a informației sunt interzise [16].

În perioada de referință, Legea presei a fost modificată de opt ori. Trei modificări operate de legislator sunt relevante în contextul onorării angajamentelor Republicii Moldova față de Consiliul European.

La 15 decembrie 1995, prin Legea nr.688 pentru modificarea Legii presei, au fost operate modificări la trei articole ale legii. Prin urmare, conținutul alineatului (1) literele c) și d) ale articolului 4, care reglementează libertatea de exprimare și limitări de publicitate, a fost schimbat. Legislatorul a interzis publicarea „materialelor cu caracter pornografic și care propagă cultul violenței” și a „informațiilor despre înfiere fără consimțământul înfietorilor, iar în caz de moarte a lor – fără consimțământul înfiaților și al organelor de tutelă și curatelă, cu excepția cazurilor când publicarea acestor informații prezintă interes public major și nu se divulgă numele înfiatului și înfietorilor” [15].

Modificarea articolului 4 al Legii presei este o primă încercare de amestec legitim al statului Republica Moldova în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare în conformitate cu prevederile paragrafului 2 al articolului 10 al Convenției. „Executarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru (...) protecția moralei, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale (...)”. Interzicerea publicării materialelor cu caracter pornografic cade sub incidența „protecția moralei”, iar a „informații despre înfiere” – sub „informații confidențiale”.

În plus, prin Legea nr. 688, Parlamentul a modificat conținutul articolului 6, care reglementează înregistrarea publicațiilor periodice și a agențiilor de presă. Parlamentul face, în premieră, distincție între publicații nonprofit (de regulă, publice) și profit (private). Articolul modificat prevedea: „(1) Înregistrarea

publicațiilor periodice și a agențiilor de presă se face la Ministerul Justiției. (2) Dacă publicația periodică sau agenția de presă practică activități economice, în afara celor care țin de difuzarea tirajului (informației) și a materialelor publicitare, înregistrarea se face în modul stabilit de Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi”.

Parlamentul a mai modificat și articolul 12, care a legitimat finanțarea publicațiilor periodice și agențiilor de presă din străinătate: „Pentru susținerea publicațiilor periodice și agențiilor de presă se admit donații din partea persoanelor fizice și juridice din Republica Moldova și din străinătate. Publicațiile periodice și agențiile de presă sunt obligate să publice de două ori pe an – în ianuarie și iulie – informații privind sursa și valoarea donațiilor, inclusiv a celor nefinanciare”. În 2001, la scurt timp după validarea alegerilor parlamentare anticipate din 25 februarie 2001, legislatorii din Partidul Comuniștilor vor interzice finanțarea publicațiilor periodice din străinătate.

La 04 iunie 1998, prin Legea nr.42 din 04 iunie 1998 privind modificarea și completarea unor acte legislative, a fost modificat, din nou, articolul 4, care reglementează libertatea de exprimare și limitări de publicitate. Prin urmare, alineatul (1), litera c) s-a ales cu următorul cuprins: „c) materiale cu caracter pornografic și de propagare a cultului violenței și a prostituției, precum și informații sub orice formă privind prestarea de servicii intime” [12]. Parlamentul, ținând cont de „protecția moralei”, a interzis propagarea prostituției și publicarea informațiilor privind prestarea de servicii intime. În 1998 anunțuri despre servicii intime erau publicate cu precădere în ziarele de mică publicitate, fenomenul luând amploare în contextul lacunelor legislative.

La 29 iulie 1999, prin Legea nr.564 pentru modificarea unor acte legislative, Parlamentul iarăși a modificat conținutul articolului 4 din Legea presei, care s-a ales cu următorul cuprins: „Publicațiile periodice și agențiile de presă publică, potrivit aprecierilor proprii, orice fel de materiale și informații, ținând cont de faptul că exercițiul acestor libertăți ce comportă datorii și responsabilități este supus unor formalități, condiții, restrângeri și unor sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea crimei, ocrotirea sănătății, protecția moralei, protecția reputației sau apărarea drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea unor informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judiciare” [14]. Noua redacție a articolului 4 din Legea presei a fost inspirată de conținutul paragrafului 2 al articolului 10 al Convenției, fiind, pe alocuri, identică.

La 19 mai 2000, prin Legea nr.1002, au fost completate trei articole la Legea presei. Articolul 6 s-a completat cu alineatul (3), cu următorul cuprins: „(3)

Publicațiile periodice și agențiile de presă își desfășoară activitatea din data înregistrării. Activitatea publicațiilor periodice și a agențiilor de presă neînregistrate se consideră ilegală și atrage răspunderea prevăzută de legislație” [6]. Articolul 10 a fost completat cu alineatele (3) și (4): „(3) Editarea suplimentului publicației periodice se admite doar în cazurile prevăzute de statutul publicației periodice respective. (4) Suplimentul este o anexă la publicația periodică, editată de același colegiu redacțional și identificată prin datele de referință ale publicației periodice respective”. În articolul 13, alineatul unic a devenit alineatul (1), care, la rândul său, a fost completat cu litera i): „i) numărul și data înregistrării”. În plus, articolul în cauză a fost completat cu alineatul (2), cu următorul cuprins: „(2) Se interzice editarea publicațiilor periodice neînregistrate și fără indicarea tuturor datelor de referință specificate la alin.(1)”.

Alinierea prevederilor Legii audiovizualului la standardele mediatice ale Consiliului European

Legea audiovizualului nr.603 din 03 octombrie 1995 (abrogată, ulterior, la 27 iulie 2006) garantează dreptul la libera exprimare a ideilor și a opiniilor, la libera comunicare a informațiilor prin intermediul mijloacelor de televiziune și radio-difuziune, precum și dreptul la informație completă, veridică și operativă; pluralismul de opinii și dreptul de autor; dar interzice cenzura [5]. Până în februarie 2001, legea în cauză a fost modificată de cinci ori.

La 05 decembrie 1997, prin Legea nr.1399 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, a fost amendat articolul 7 alineatul (2) al Legii audiovizualului: „Președintele Companiei de Stat „Teleradio-Moldova”, directorul general al televiziunii și directorul general al radiodifuziunii, care sunt concomitent și locuitorii președintelui acestei companii, precum și conducătorii altor instituții publice ale audiovizualului, sunt numiți pe un termen de 5 ani și sunt eliberați înainte de termen de către Parlament la propunerea Consiliului Coordonator al Audiovizualului sau din propria inițiativă a Parlamentului” [9].

La 04 iunie 1999, prin Legea nr.427 pentru modificarea și completarea Legii audiovizualului, Parlamentul a înlocuit la articolul 2 alineatul (1) cuvântul „veridică” cu cuvintele „completă, veridică și operativă”. În plus, a fost completat articolul 5 cu alineatul (4), cu următorul cuprins: „Întreprinderile de telecomunicații și întreprinderile de exploatare a rețelelor de comunicații audiovizuale nu pot fi fondatoare sau coproprietare ale instituțiilor audiovizualului” [13].

Articolul 13 a fost completat cu alineatele (3) și (4), cu următorul cuprins: „(3) Instituțiile audiovizualului, publice sau private, translează cel puțin 65% din volumul emisiunilor și programelor audiovizuale în limba de stat. Această pre-

vedere nu se extinde asupra emisiunilor și programelor de televiziune transmise prin satelit și distribuite prin cablu, precum și ale posturilor străine și posturilor care difuzează în raza teritoriilor populate compact de minorități etnice. (4) Cel puțin 50% din volumul programelor instituțiilor publice ale audiovizualului va constitui producția creată în Republica Moldova”.

În articolul 43 cuvintele „sanctiuni prevăzute de legislație” se înlocuiesc cu textul: „următoarele sancțiuni administrative: a) amendă; b) suspendarea licenței de emisie sau a deciziei de autorizare; c) anularea licenței de emisie sau a deciziei de autorizare”.

La 22 iunie 2000, prin Legea nr.1077 privind completarea Legii audiovizualului, a fost introdus un articol nou, 23-1, cu următorul cuprins: „Retransmiterea programelor audiovizuale din țări străine prin rețele de comunicații audiovizuale și emițătoare proprietate de stat se efectuează de către instituțiile audiovizualului, publice sau private, în bază de licență de emisie și, după caz, de licență tehnică sau de contract de închiriere a rețelelor de comunicații audiovizuale și a emițătoarelor. Instituția audiovizualului nu poate îmbina retransmiterea cu conceperea, producerea și emiterea de programe audiovizuale originale pe frecvențele (canalele) pe care se efectuează retransmiterea programelor din țări străine, excepție făcând publicitatea comercială” [7].

La 29 septembrie 2000, prin Legea nr.1257 cu privire la interpretarea articolului 13 alineatul (3) din Legea audiovizualului, Parlamentul a explicat că prevederea articolului 13 alineatul (3) din Legea audiovizualului privind transmisiunea a cel puțin 65% din volumul emisiunilor și programelor audiovizuale în limba de stat se referă exclusiv la emisiunile și programele de producție locală, și nu se referă la timpul de antenă pe parcursul căruia se efectuează retransmisiunea emisiunilor și programelor posturilor străine de către instituțiile audiovizualului care funcționează pe teritoriul Republicii Moldova [8].

Setul de modificări operate de Parlament în perioada 1997-2001 au detaliat reglementările generale existente în domeniul audiovizualului, impunând reguli de joc stricte pentru radiodifuzori și oferind mai multe împuterniciri Consiliului Coordonator al Audiovizualului. Amendamentele în cauză sunt inspirate din experiența unor țări europene și se bazează pe bunele practici mediatice ale Consiliului European.

Adoptarea Legii privind accesul la informație

La 11 mai 2000, Parlamentul a adoptat Legea privind accesul la informație, care oferă instrumentele juridice necesare pentru exercitarea dreptului la informație. Republica Moldova este una din primele țări din spațiul ex-sovietic care a adoptat o lege ce stabilește principiile în domeniul accesului la informațiile ofici-

ale în vederea asigurării unor condiții nediscriminatorii, proporționale și echitabile de reutilizare a informațiilor oficiale.

Legea definește termenul „informații oficiale”, considerând ca atare „toate informațiile aflate în posesia și la dispoziția furnizorilor de informații, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept”.

Articolul 16 al Legii privind accesul la informație prevede că informațiile, documentele solicitate vor fi puse la dispoziția solicitantului din momentul în care vor fi disponibile pentru a fi furnizate, dar nu mai târziu de 15 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii de acces la informație. Termenul de furnizare a informației, documentului poate fi prelungit cu cinci zile lucrătoare de către conducătorul instituției publice, dacă: a) cererea se referă la un volum foarte mare de informații care necesită selectarea lor; b) sunt necesare consultații suplimentare pentru a satisface cererea. Autorul cererii va fi informat despre orice prelungire a termenului de furnizare a informației și despre motivele acesteia cu cinci zile înainte de expirarea termenului inițial.

În concluzie, în perioada 1995-2001 Republica Moldova a amendat legislația în vigoare și a adoptat noi legi în domeniul mass-mediei, care au fost inspirate din experiența unor țări europene și de bunele practici mediatice ale Consiliului Europei. Modificarea legislației nu a fost expres recomandată de structurile Consiliului Europei, însă reiese, în mare parte, din textul articolului 10 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Referințe bibliografice:

1. Adunarea Parlamentară: un for pentru întreaga Europă. 2015. Disponibil: <http://www.senat.ro /ORGANIZATII/7dc6b79d-2603-4969-a1c2-242cf4e4e35d/fisa%20APCE.htm> [accesat 10.11.2015].
2. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, publicată la 01.01.1998 în *Tratate Internaționale*, nr. 1. 1998. Disponibil: <http://lex.justice.md /viewdoc.php?action=view &view=doc&id=285802&lang=1> [accesat 10.11.2015].
3. European Convention on Transfrontier Television, Strasbourg, 5.V.1989. Disponibil: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007b0d8> [accesat 10.11.2015].
4. Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum

- și a unor protocoale adiționale la această, publicată la 21.08.1999 în *Monitorul Oficial*, nr. 54. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=307753> [accesat 10.11.2015].
5. Legea audiovizualului, publicată la 14.12.1995 în *Monitorul Oficial*, nr. 070. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311698> [accesat 10.11.2015].
 6. Legea nr. 1002 din 19.05.2000 pentru completarea Legii presei, publicată la 08.06.2000 în *Monitorul Oficial*, nr. 065. Disponibil: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=09E9B557:FD26E238 [accesat 10.11.2015].
 7. Legea nr. 1077 privind completarea Legii audiovizualului, publicată la 03.08.2000 în *Monitorul Oficial*, nr.94. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311019> [accesat 10.11.2015].
 8. Legea nr. 1257 cu privire la interpretarea articolului 13 alineatul (3) din Legea audiovizualului, publicată la 26.10.2000 în *Monitorul Oficial*, nr. 133. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311799> [accesat 10.11.2015].
 9. Legea nr. 1399 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicată la 22.01.1998 în *Monitorul Oficial*, nr. 005. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311172> [accesat 10.11.2015].
 10. Legea nr. 1555 din 19 decembrie 2002 pentru ratificarea Convenției europene cu privire la televiziunea transfrontalieră, publicată la 31.12.2002 în *Monitorul Oficial*, nr. 190. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312991> [accesat 10.11.2015].
 11. Legea nr. 42 din 04 iunie 1998 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicată la 09.07.1998 în *Monitorul Oficial*, nr. 062. Disponibil: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=A61A2DB1:B96145AE [accesat 10.11.2015].
 12. Legea nr. 427 pentru modificarea și completarea Legii audiovizualului, publicată la 05.08.1999 în *Monitorul Oficial*, nr. 083. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311304> [accesat 10.11.2015].
 13. Legea nr. 564 din 29.07.1999 pentru modificarea unor acte legislative, publicată la 02.09.1999 în *Monitorul Oficial*, nr.96. Disponibil: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=72A51621:6C782151 [accesat 10.11.2015].
 14. Legea nr. 688 pentru modificarea Legii presei, publicată la 14.03.1996

- în *Monitorul Oficial*, nr. 16. Disponibil: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=821BFBC3:823467C4 [accesat 10.11.2015].
15. Legea presei, publicată la 12.01.1995 în *Monitorul Oficial*, nr. 2. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311633> [accesat 10.11.2015].
 16. *Libertatea de exprimare. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 10 al Convenției europene pentru Drepturile Omului*. Monica Macovei, 2003. Disponibil: <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/capacitybuilding/publi/materials/1031.pdf> [accesat 10.11.2015].
 17. Opinion 188 (1995) Application by Moldova for membership of the Council of Europe, adoptată la ședința din 27.06.1996. Disponibil: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=13927&lang=en> [accesat 10.11.2015].
 18. Resolution 1031 (1994) on the honouring of commitments entered into by member states when joining the Council of Europe, adoptată la ședința din 14.04.1994. Disponibil: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16442&lang=en> [accesat 10.11.2015].
 19. Resolution 1115 (1997) on Setting up of an Assembly committee on the honouring of obligations and commitments by member states of the Council of Europe (Monitoring Committee), adoptată la ședința din 29.01.1997. Disponibil: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16526&lang=en> [accesat 10.11.2015].
 20. Statute of the Council of Europe, adoptat la Londra la 05.05.1949. Disponibil: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680306052> [accesat 10.11.2015].